
СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ ГРОМАД У ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ЧЕРЕЗ СІЛЬСЬКИЙ (ЗЕЛЕНИЙ) ТУРИЗМ

Тимчук Світлана

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-539-6-26>

ВСТУП

В умовах глобальних викликів, пов'язаних із деградацією природних екосистем, втратою біорізноманіття та зміною клімату, сталий розвиток стає пріоритетним завданням для всіх сфер економіки, включаючи туризм. Сільський (зелений) туризм, як одна з форм екологічного туризму, сприяє збереженню природних ресурсів і культурної спадщини, створюючи можливості для економічного розвитку місцевих громад. Ця форма туризму дозволяє місцевим громадам не лише отримувати додаткові джерела доходу, але й активізувати свої зусилля щодо збереження та популяризації культурних традицій і природних багатств своїх регіонів.

Участь місцевих громад у розвитку сільського туризму є ключовим фактором забезпечення сталого розвитку, оскільки саме вони володіють найкращими знаннями про місцеві екосистеми, традиції та культурні об'єкти. Водночас розвиток зеленого туризму за умов активної участі місцевих жителів сприяє зниженню міграції з сільських територій, підвищенню якості життя та розвитку інфраструктури. Окрім економічного зростання, такий підхід допомагає зміцнити зв'язки між поколіннями, сприяючи передачі традицій, збереженню народних ремесел і обрядів¹.

Дослідження сталого розвитку місцевих громад у контексті сільського туризму є актуальним через зростаючу популярність еко- та агротуризму в Україні та світі. У багатьох країнах цей сектор туризму вже довів свою ефективність як важливий інструмент збереження природних і культурних цінностей. Водночас в Україні існують значні

---

¹ Нецадим Л.М., Тимчук С.В. Моніторинг сучасного стану та перспективи розвитку туризму в регіонах України. *Збірник наукових праць Уманського НУС*. 2020. Випуск 97 Частина 2. С. 116–125. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-132-141

можливості для розвитку зеленого туризму на основі сталих принципів, що передбачає підвищення екологічної свідомості туристів і забезпечення довгострокових переваг для місцевих громад.

Таким чином, дослідження сталого розвитку місцевих громад у збереженні культурної спадщини та природних ресурсів через сільський туризм є важливим для формування нових підходів до управління туристичною діяльністю, яка враховує інтереси місцевого населення, екологічні вимоги та потреби сучасного туриста.

1. Принципи сталого розвитку та їх інтеграція в зелений туризм

Збереження природних ресурсів ґрунтується на раціональному використанні природних ресурсів та біорізноманітті і охорони довкілля. Сільський туризм повинен базуватися на відповідальному використанні природних багатств – водних, земельних і лісових ресурсів. Це означає мінімізацію шкоди екосистемам, включаючи контроль за кількістю відвідувачів і відповідальне управління відходами. Разом з тим, захист флори та фауни місцевих територій є важливим аспектом сталого туризму. Туристичні об'єкти не повинні порушувати екосистемні процеси, натомість вони можуть сприяти охороні рідкісних видів і збереженню природних ландшафтів.

Наступним напрямом є збереження культурної спадщини, який включає в себе охорону культурної ідентичності та традицій і підтримка місцевих культурних ініціатив. Сільський туризм сприяє збереженню культурної спадщини, оскільки надає громадам можливість зберігати та популяризувати свої традиції, ремесла, архітектурні об'єкти та обряди. Це допомагає зміцнювати ідентичність і передавати її новим поколінням. Місцеві громади можуть організовувати культурні заходи, фестивалі та ремісничі майстер-класи, що сприяє залученню туристів і підтримці сталого розвитку. Туризм у сільській місцевості сприяє збереженню культурної та природної спадщини, сприяючи економічному зростанню та суспільним змінам². Одним із яскравих прикладів управління нематеріальною спадщиною за участю місцевих громад для розвитку сталого сільського туризму є лісоплави Ла-Побладе-Сегур, Іспанія. Врядкування за участю населення в сільській місцевості може сприяти збереженню нематеріальної культурної спадщини та сприяти відродженню сільської місцевості³.

---

² World Tourism Organization (2023), *Tourism and Rural Development: A Policy Perspective*, UNWTO, Madrid. 48 p. DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284424306>

³ Isabel Paulino, Carlos Burgos-Tartera, Silvia Aulet. Participatory governance of intangible heritage to develop sustainable rural tourism: the timber-raftsmen of La Poblade Segur, *Journal of Heritage Tourism*. Spain. Volume 18, 2023 – Issue 5. Pages 710-729. <https://doi.org/10.1080/1743873X.2023.2235440>

Економічна сталість досягається диверсифікацією джерел доходів та підтримкою місцевого бізнесу. Сільський туризм дає змогу громадам отримувати нові джерела доходу через залучення туристів. Це дозволяє знизити залежність від традиційних галузей, таких як сільське господарство, створюючи додаткові робочі місця. Туризм має бути спрямований на використання місцевих продуктів і послуг (продаж локальних ремісничих виробів, продуктів харчування), що стимулює економічний розвиток регіону. Наприклад сільський туризм в Індії спрямований на створення робочих місць і активну місцеву економіку шляхом відродження старого мистецтва та ремесел і збереження сільської індійської культури. Сільський туризм в Індії має величезний потенціал через величезне різноманіття сільських районів Індії. Також синдром контрурбанізації розвинувся в результаті стресу міського життя та після відновлення туристів після COVID-19. Це викликало сплеск інтересу туристів до сільської місцевості Індії⁴.

Важливим напрямом збереження сталості громад є соціальна відповідальність та участь місцевих громад. У даному напрямі важливим є залучення громад до прийняття рішень та підвищення рівня життя місцевих жителів. Місцеві громади повинні бути активними учасниками в плануванні та управлінні туристичними ініціативами. Це сприяє зміцненню соціальної відповідальності та рівності, а також забезпечує врахування інтересів усіх учасників процесу. Завдяки розвитку сільського туризму покращується якість життя в громадах через зростання доходів, розвиток інфраструктури та надання доступу до нових соціальних послуг.

Важливим напрямом є екологічна освіта та підвищення обізнаності. Тут важливим аспектом є екологічне виховання туристів та місцевих громад. Важливим аспектом сталого розвитку є підвищення екологічної свідомості через освітні програми, екскурсії та інформування про важливість захисту навколишнього середовища. Окрім того, важливим є сприяння екологічно дружнім практикам. Використання «зелених» технологій (наприклад, енергоефективні будівлі, альтернативні джерела енергії) та практик, таких як повторне використання матеріалів або компостування⁵.

---

⁴ Dr. Srijib Shankar Jha. Rural tourism – empowering local people and fostering community development. EPRA International Journal of Agriculture and Rural Economic Research (ARER)- Peer-Reviewed Journal. Volume 9. Issue 7. July 2021. P. 54-60. DOI: : <https://doi.org/10.36713/epra7954> |

⁵ Нецадим Л.М., Тимчук С.В. Екологізація туристичних послуг аграрних підприємств. *Збірник наукових праць Уманського НУС*. 2020. Випуск 96. Частина 2. С. 190–198. DOI: 10.31395/2415-8240-2020-96-2-190-198

Інтеграція принципів сталого розвитку в туристичні ініціативи місцевих громад передбачає розробку стратегій на основі спільних рішень. Місцеві громади та туристичні оператори мають співпрацювати для створення планів розвитку сталого туризму, які поєднують економічні інтереси з екологічними пріоритетами. Важливою складовою є партнерство з державними та недержавними організаціями, яке сприяє залученню стейкхолдерів і фінансових ресурсів для підтримки та реалізації сталих ініціатив. Окрім цього, навчання і підготовка місцевих жителів має вирішальне значення, оскільки розвиток їхніх навичок дозволяє ефективно управляти туристичними ресурсами та вести сталий бізнес. Така інтеграція принципів сталого розвитку в туристичну діяльність сприятиме створенню довготривалих соціально-економічних і екологічних вигод для місцевих громад, зберігаючи при цьому їхні природні та культурні багатства⁶.

Сільський туризм, відомий також як зелений туризм, сприяє збереженню культурної спадщини та природних ресурсів через комплексний підхід, який поєднує економічну активність із захистом культурних і природних багатств. Він функціонує як міст між туристами і місцевими громадами, створюючи умови для збереження традиційних культурних цінностей і водночас сприяючи охороні природних екосистем. Основні механізми цього процесу можна проаналізувати з кількох ключових аспектів. Сільські території часто мають багаті культурні та природні надбання, такі як історичні пам'ятки, мальовничі ландшафти, традиційні ремесла, місцева кухня та фольклор. Ці елементи формують основу для розвитку сільського туризму, залучаючи відвідувачів, які прагнуть справжнього зв'язку з природою, місцевими звичаями та сільським способом життя⁷.

По-перше, сільський туризм активізує місцеві громади, стимулюючи їх до збереження і популяризації культурної спадщини. Туристи, які приїжджають у сільську місцевість, зацікавлені в автентичних враженнях і знайомстві з місцевими традиціями, ремеслами, кухнею, музикою і фольклором. Цей попит стимулює громади до відродження і підтримки національних та регіональних традицій, що могли б втратитися в умовах сучасної глобалізації. Важливою складовою є збереження місцевих ремесел, таких як гончарство, ткацтво,

---

⁶ Тимчук С.В. Економічна ефективність роботи підприємств сфери обслуговування туристів. Науковий журнал *«Інновації та технології в сфері послуг харчування»*. Вип. 2, 2021. С. 93–101. DOI: [https://doi.org/10.24025/2708-4949.1-2\(3-4\).2021.241489](https://doi.org/10.24025/2708-4949.1-2(3-4).2021.241489)

⁷ Bernard Lane, Elisabeth Kastenholtz. Rural Tourism. 1st Edition. Routledge. London. 2018. 296 p. URL: https://www.routledge.com/Rural-Tourism-New-Concepts-New-Research-New-Practice/Lane-Kastenholtz/p/book/9780367264789?srsltid=AfmBOopYksuuTZ3-aZE3f9qNYNxxKuaSR7qxVJYyiW92QE4D7lDsk_PrK

різьбярство, виготовлення традиційних сувенірів та інших виробів, які відображають культурну ідентичність регіону. Окрім цього, архітектурна спадщина, включаючи старовинні сільські будинки, храми та інші культурні об'єкти, відновлюється та підтримується завдяки інтересу туристів до цих об'єктів. Сільський туризм сприяє збереженню культурної спадщини та природних ресурсів, зосереджуючись на сільськогосподарській діяльності та природних ресурсах у сільській місцевості⁸. Розвиток сільської місцевості через культурний туризм може зберегти культурну спадщину та місцеві традиції, сприяючи місцевому добробуту. Туризм і культура стали спільними промоутерами культурної спадщини, таким чином допомагаючи поширювати традиційні цінності та знання. Такі спільні промоційні процеси особливо помітні були у 2018 році, Європейському році культурної спадщини⁹.

По-друге, зелений туризм сприяє збереженню природних ресурсів і біорізноманіття. Місцеві громади, зацікавлені у привабленні туристів, часто беруть на себе зобов'язання щодо охорони навколишнього середовища. Туристичні програми можуть включати екологічні екскурсії, прогулянки по природних парках, участь у ініціативах із захисту дикої природи або волонтерських проектах з відновлення екосистем¹⁰. Такий туризм мотивує громади до розвитку сталих практик використання природних ресурсів, включаючи контроль над вирубкою лісів, захист водойм, а також використання екологічно чистих методів ведення сільського господарства, що не шкодять навколишньому середовищу.

Сільський туризм породжує низку людських стосунків, що є результатом відвідування туристами селянських громад, які використовують переваги та насолоджуються навколишнім середовищем, природними, культурними, спадковими та соціально-виробничими цінностями. Негативний вплив традиційного туризму на екосистему мотивує управління туристичними напрямками таким чином, щоб переважали відповідальність і сталість, щоб туристи могли накопичувати досвід на відкритому повітрі та в прямому контакті з навколишнім середовищем, не завдаючи йому шкоди, заохочуючи місцеві жителі до досягнення перспективний розвиток.

---

⁸ Emine Yılmaz, Ekin Enver Yılmaz. The Role and Importance of Rural Tourism on the Development and Promotion of Cultural Heritage Tourism. Conservation and Promotion of Heritage Tourism. 2019. 19 p.

⁹ M. Aznar, Hilde Hoefnagels. Empowering Small Rural Communities through Heritage Tourism. 2019. <https://doi.org/10.1108/S2042-144320190000011005>

¹⁰ Bernard Lane, Elisabeth Kastenholz. Rural Tourism. 1st Edition. Routledge. London. 2018. 296 p. URL: https://www.routledge.com/Rural-Tourism-New-Concepts-New-Research-New-Practice/Lane-Kastenholz/p/book/9780367264789?srsltid=AfmBOopYksuuTZ3-aZE3f9qNYNxKuaSR7qxVJYyiW92QE4D7lDsk_PrK

Ще одним важливим механізмом є розвиток екологічної та культурної свідомості як серед туристів, так і серед місцевих жителів. Зелений туризм сприяє підвищенню обізнаності туристів щодо важливості збереження природних екосистем і культурної спадщини. Сільський туризм також сприяє економічній сталості громад, що, в свою чергу, позитивно впливає на збереження культурних і природних багатств. Доходи від туризму можуть бути спрямовані на відновлення культурних об'єктів, покращення інфраструктури, розвиток еко-проектів, а також на підтримку місцевих ініціатив зі збереження природи. Це забезпечує можливість довготривалого розвитку громад без виснаження їхніх ресурсів.

Одним із прикладів є розвиток сільського туризму у долині Гургіулуй, який сприяє збереженню місцевої специфіки та сталому соціально-економічному розвитку, при цьому значну роль відіграють місцеві підприємці¹¹.

Таким чином, сільський туризм виступає ефективним механізмом для збереження як культурної спадщини, так і природних ресурсів. Він не лише сприяє економічному зростанню громад, але й підвищує їхню відповідальність за збереження автентичності та екологічного балансу (рис. 1).

Роль місцевих громад у збереженні культурної спадщини та природних ресурсів через туризм є ключовою, оскільки саме вони володіють глибокими знаннями про свої традиції, звичаї, історичні об'єкти та природні багатства. Їхня активна участь у туристичних ініціативах дозволяє забезпечити сталий розвиток місцевості, інтегруючи економічні вигоди від туризму з охороною культурної і природної спадщини.

Громади стають основними стейкхолдерами, які безпосередньо відповідають за управління цими ресурсами. По-перше, місцеві громади є безпосередніми хранителями культурної спадщини, яка включає традиції, ремесла, архітектурні об'єкти та звичаї. Вони не лише передають ці знання з покоління в покоління, але й адаптують їх до сучасних умов у контексті туристичної діяльності. Наприклад, місцеві ремісники можуть демонструвати свої вміння туристам, організовувати майстер-класи та виставки, що з одного боку підтримує їхні традиції, а з іншого – створює додаткове джерело доходу. По-друге, місцеві громади мають вирішальну роль у збереженні природних ресурсів. Їхня активність в охороні навколишнього середовища може

---

¹¹ Andreea M. Crăciun, S. tefan Dezsi, Florin Pop, Pintece Cecilia. Rural Tourism- Viable Alternatives for Preserving Local Specificity and Sustainable Socio-Economic Development: Case Study –“Valley of the Kings” (Gurghiuului Valley, Mures, County, Romania). Sustainability 2022, 14, 16295. <https://doi.org/10.3390/su142316295>

Рис. 1. Роль місцевих громад у збереженні культурної спадщини та природних ресурсів через сільський (зелений) туризм

* Авторська розробка

проявлятися через організацію природоохоронних ініціатив, управління природними парками та заповідниками, а також через участь у програмах сталого землекористування. Місцеві жителі мають знання про екологічний стан своїх територій, а також розуміють, які ресурси потребують найбільшої уваги і захисту. Це дозволяє їм ефективно управляти природними багатствами і створювати екологічно орієнтовані туристичні програми, такі як екотури, піші прогулянки або волонтерські проекти з відновлення природних територій¹².

Туризм значною мірою використовує ресурси, які не є відновлюваними. Через масові напрямки туристичних подорожей довкілля зазнає негативних наслідків такого розвитку. Усі ці причини спонукають до розвитку стійких форм туризму в тих аспектах, які не призводять

¹² Нецадим Л.М., Тимчук С.В., Кожухівська Р.Б. Екологічний туризм як основа ефективного розвитку туристичного бізнесу в Україні. *Приазовський економічний вісник*. Випуск 3 (14). 2019. С. 232–327. URL: http://www.pev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/3_14_2019.pdf

до забруднення природи та її ресурсів. Реалізація концепції сталого розвитку сільського туризму забезпечила те, що сьогодні цей вид туризму став особливою ринковою нішею, яка приваблює туристів провести час у сільському середовищі. Сільський туризм сприяє відродженню села через залучення сільських домогосподарств до надання послуг туристам, маркетингу сільськогосподарської продукції на туристичному ринку, а також популяризації культурної спадщини та традицій села¹³.

Активна участь місцевих громад у туристичних ініціативах також сприяє розвитку сталого туризму, де природні та культурні ресурси не лише використовуються, але й захищаються. Громади можуть створювати і реалізовувати локальні стратегії розвитку туризму, які включають охорону навколишнього середовища та збереження культурних об'єктів. Це забезпечує довготривале використання ресурсів без їх виснаження, а також підвищує стійкість місцевої економіки¹⁴.

Місцеві громади також є основними учасниками процесу прийняття рішень щодо туристичного розвитку. Вони можуть активно співпрацювати з державними органами, приватними підприємцями та громадськими організаціями для створення ефективних механізмів управління туристичними ресурсами. Ця взаємодія дозволяє збалансувати економічні інтереси із захистом довкілля та збереженням культурної спадщини.

2. Ефективні моделі та вплив сталого туризму на розвиток місцевих громад

Сталий розвиток сільського туризму стає дедалі важливішим фактором економічного, соціального та екологічного зростання місцевих громад. Ефективні моделі організації зеленого туризму дозволяють оптимально використовувати природні та культурні ресурси, зберігаючи їх для майбутніх поколінь, одночасно забезпечуючи економічну стабільність регіонів. У цьому розділі розглядаються найуспішніші практики впровадження сталого туризму, які можуть бути адаптовані до українських реалій.

---

¹³ Milena Podovac Melita Jovanović Tončev. The Importance of Sustainable Rural Tourism Development in Serbia. Sinteza 2016 – International Scientific Conference on ICT and E Business Related Research. DOI: <https://doi.org/10.15308/Sinteza-2016-575-581>

¹⁴ Тимчук С.В. Аналіз впливу туристичних ресурсів на економічну ефективність роботи підприємницьких структур туристичного ринку України в умовах військового конфлікту. Туристичний та готельно-ресторанний бізнес у період кризового стану: проблеми розвитку та регулювання: колективна монографія / за ред. д-ра. екон. наук, проф. Черпурди Л.М.; М-во освіти і науки України ; Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2023. С. 90-112 URL: <https://lib.udau.edu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/704db301-6862-4ca9-af4c-5c8eb10e25f4/content>

Особливу увагу приділено аналізу соціально-економічних вигод, які отримують громади завдяки сталому розвитку туризму. Серед них – створення нових робочих місць, підвищення рівня доходів населення, розвиток місцевої інфраструктури та покращення якості надання туристичних послуг. Також у цьому розділі досліджується, як участь у туристичних ініціативах впливає на формування екологічної та культурної свідомості серед місцевих жителів і туристів.

Моделі організації зеленого туризму, які сприяють сталому розвитку громад, базуються на інтеграції економічних, екологічних та соціальних факторів (рис. 2).

Рис. 2. Моделі організації зеленого туризму, які сприяють сталому розвитку громад*

* Авторська розробка

Кілька успішних практик із різних країн можуть слугувати прикладами для впровадження на місцевому рівні:

1. Кооперативна модель зеленого туризму. Кооперативи, створені місцевими жителями, є однією з найуспішніших моделей зеленого туризму. Вони забезпечують спільне управління ресурсами, прибутком і рішеннями. Наприклад, у Коста-Риці місцеві кооперативи керують еко-туристичними ініціативами, створюючи маршрути через національні парки та заповідники. Така модель сприяє збереженню природи завдяки контролю за кількістю туристів і забезпеченню відповідального використання природних ресурсів. Економічна вигода розподіляється між членами кооперативу, що підвищує добробут місцевих громад і зменшує соціальну нерівність¹⁵.

¹⁵ Josephine B. Howitt, Courtney W. Mason. Ecotourism and Sustainable Rural Development in Pérez Zeledón, Costa Rica. Political Science. Journal of Rural and Community Development. 2018. URL : https://www.semanticscholar.org/paper/Ecotourism-and-Sustainable-Rural-Development-in-Howitt-Mason/a5ff783a03d33857172a0a3f8d45b1c1adefb7c1?utm_source=consensus

2. Модель еко-садиб (еколоджів). У багатьох країнах, таких як Непал та Шрі-Ланка, активно розвиваються еколоджі – невеликі готелі або садиби, побудовані з екологічно чистих матеріалів та інтегровані в місцеві екосистеми. Ця модель зеленого туризму пропонує туристам комфортний відпочинок в умовах природної гармонії, одночасно зменшуючи вплив на навколишнє середовище. Місцеві громади керують цими об'єктами, що забезпечує їм прямі доходи, які можуть бути спрямовані на розвиток екологічної інфраструктури та захист природних ресурсів. Ця модель успішно працює в таких регіонах, як Гімалаї, де збереження природи є ключовим пріоритетом¹⁶.

3. Модель агротуризму. Агротуризм є ефективною моделлю для сільських громад, яка поєднує традиційне сільське господарство з туристичною діяльністю. Наприклад, у Італії, особливо в регіонах Тоскана та Умбрія, агротуристичні господарства пропонують туристам досвід проживання на фермах, участь у сільськогосподарських роботах, дегустацію локальних продуктів та вивчення сільських традицій. Ця модель допомагає підтримувати місцеві традиції сільського господарства, зберігає культурну спадщину та сприяє розвитку місцевої економіки. Завдяки такому підходу громади можуть зменшити тиск на природні ресурси і забезпечити довготривалий економічний розвиток¹⁷.

4. Модель приватно-громадського партнерства (ПГП). Приватно-громадське партнерство є успішною моделлю в таких країнах, як Кенія та ПАР, де приватні інвестори співпрацюють з місцевими громадами для створення туристичних ініціатив, що підтримують сталий розвиток. Наприклад, у заповідниках Кенії місцеві громади спільно з приватними операторами керують туристичними об'єктами (сафарі-ліжками, кемпінгами) і отримують від цього значну частину прибутку. Така модель дозволяє залучити інвестиції в екологічний туризм і водночас забезпечує громадам доступ до фінансових ресурсів для збереження природних територій¹⁸.

5. Модель культурно-екологічних фестивалів. В багатьох країнах, таких як Індія та Індонезія, зелений туризм успішно інтегрується з проведенням культурно-екологічних фестивалів, що залучають туристів і підтримують місцеву культурну спадщину. Наприклад, у провінції

---

¹⁶ Sanjay K. Nepal Tourism-induced rural energy consumption in the Annapurna region of Nepal. *Tourism Management* Volume 29, Issue 1, 2008, Pages 89-100 <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2007.03.024>

¹⁷ Giovanni Peira, Davide Longo, Francesca Pucciarelli, Alessandro Bonadonna. Rural Tourism Destination: The Ligurian Farmers' Perspective. *Sustainability*. 2021, 13(24) <https://doi.org/10.3390/su132413684>

¹⁸ David B. Weaver Magnitude of ecotourism in Costa Rica and Kenya. *Annals of Tourism Research*. Volume 26, Issue 4. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00044-4](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00044-4)

Балі (Індонезія) місцеві громади організовують фестивалі, які поєднують традиційні танці, ремесла та екологічні ініціативи. Ці фестивалі не лише популяризують місцеву культуру, але й сприяють підвищенню екологічної свідомості як серед туристів, так і серед місцевих жителів¹⁹.

6. Модель управління ресурсами через екологічні резервації. У Норвегії та Фінляндії громади активно керують природними територіями через створення екологічних резервацій. Ця модель дозволяє контролювати доступ до природних ресурсів і зберігати екосистеми через суворий екологічний контроль та мінімізацію людського втручання. Водночас громади отримують прибутки від туризму, організовуючи екскурсії, наукові тури та пропонуючи туристам проживання в екологічно чистих умовах. Така модель забезпечує захист природних ресурсів і стабільне джерело доходу для місцевих жителів²⁰.

7. Модель екологічної освіти та волонтерських програм країнах на зразок Нової Зеландії та Канади зелений туризм активно включає освітні та волонтерські програми, спрямовані на збереження природи. Волонтери з усього світу приїжджають, щоб брати участь у заходах із відновлення екосистем, таких як посадка дерев або очищення річок. Місцеві громади співпрацюють із волонтерами та туристами, що сприяє розвитку екологічної свідомості і створює додатковий потік доходів²¹.

Ефективні моделі зеленого туризму для сталого розвитку громад поєднують у собі збереження природних та культурних ресурсів з економічною вигодою для місцевих жителів. Кооперативи, екоподжі, агротуризм, культурні фестивалі та приватно-громадські партнерства забезпечують сталий розвиток через залучення туристів до екологічно відповідальних практик. Кожна з цих моделей може бути адаптована до місцевих умов, враховуючи культурні, соціальні та екологічні особливості регіону²².

Сільський туризм дає місцевим громадам можливість диверсифікувати свої доходи за рахунок туристичних послуг, таких як проживання в еко-садибах, продаж локальних продуктів, організація

---

¹⁹ Dr. Srijib Shankar Jha. Rural tourism – empowering local people and fostering community development. EPRA International Journal of Agriculture and Rural Economic Research (ARER)- Peer-Reviewed Journal. Volume 9. Issue 7. July 2021. P. 54-60. DOI: <https://doi.org/10.36713/epra7954>

²⁰ A. Dalgıç, D. Toksoz, S. S. Bıldır, K. Birdır. Rural tourism: an asset for sustainable development. Sustainable destination branding and marketing: strategies for tourism development pp. 181-189 <https://doi.org/10.1079/9781786394286.0181>

²¹ Dashper, K. (Ed.) (2014) Rural Tourism: An International Perspective. Cambridge Scholars Publishing, 423 pp. DOI:10.54055/ejtr.v14i.256

²² Горьовий В.П., Тимчук С.В. Менеджмент фермерських господарств : навчал. посіб. За ред. В.П. Горьового. ТОВ «ЦП «Компринт», Київ, 2018. 277 с.

екскурсій, кулінарних майстер-класів, проведення фестивалів та культурних заходів. Туристи купують місцеві товари, відвідують кафе та ресторани, що створює додаткові фінансові потоки. Завдяки розвитку туризму в громадах з'являються нові підприємства (готелі, ресторани, транспортні послуги), що сприяє збільшенню економічної активності. Це стимулює розвиток місцевого підприємництва і створює умови для довготривалого економічного зростання²³.

Розвиток зеленого туризму стимулює створення нових робочих місць у різних секторах: готельному бізнесі, сільському господарстві, ремеслах, екскурсійних послугах та туристичних агенціях²⁴. Це дозволяє не тільки зменшити безробіття, але й сприяє поверненню молоді в сільські місцевості, що часто стикаються з міграцією у міста через відсутність роботи. Туристична галузь вимагає розвитку нових навичок у місцевих жителів – від управління бізнесом до гостинності, екологічної освіти та комунікації з туристами. Це підвищує кваліфікацію громади, стимулюючи її професійний розвиток.

Залучення туристів до сільської місцевості вимагає покращення транспортних зв'язків, включаючи дороги, громадський транспорт і навігаційні системи. Це поліпшує загальний рівень життя громади, спрощуючи доступ до інших регіонів та послуг. Гроші, зароблені від туризму, можуть бути спрямовані на модернізацію місцевої інфраструктури, включаючи водопостачання, електропостачання, інтернет та інші важливі послуги, що підвищує комфорт для місцевих жителів і робить регіон привабливішим для туристів²⁵.

Частина доходів від туризму може бути спрямована на підтримку і розвиток місцевих шкіл, лікарень, громадських центрів та інших соціальних інституцій. Це сприяє підвищенню якості освіти, медичних послуг і загального рівня соціального забезпечення.

Сільський туризм сприяє відродженню і підтримці місцевих традицій, ремесел, кухні та обрядів. Туристи, які приїжджають у сільську місцевість, зацікавлені в автентичному культурному досвіді, що стимулює громади зберігати та популяризувати свою культурну

---

²³ Тимчук С.В. Екологічний туризм як напрям соціально-економічного розвитку сільських територій. Вісник THEU. № 1(11), 2016. С. 35-41 URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/673/686>

²⁴ Тимчук С.В. Туроперейтингові інновації у сфері екскурсійного туризму: виклики та перспективи. *Інфраструктура ринку*. Випуск 73. 2023. С. 107-111 DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure73-19>

²⁵ Nataliia Kovshun, Alona Kliuchnyk, Svitlana Tymchuk, Olena Orlenko, Olha Soloviova, and Kateryna Horiunova. Rural tourism potential in the development of the agriculture-industrial complex. *E3S Web of Conferences* 408, 01026 (2023) <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202340801026>

спадщину. Сільський туризм пропонує унікальний та автентичний досвід для мандрівників, які прагнуть вирватися з міського середовища та зануритися в спокій і чарівність сільської місцевості. Він наголошує на сталих і відповідальних практиках туризму, спрямованих на внесок в економічне, соціальне та екологічне благополуччя сільських громад.

3. Виклики, бар'єри та можливості розвитку сталого туризму в Україні

У процесі розвитку сільського (зеленого) туризму виникають певні екологічні ризики, які можуть негативно вплинути на природне середовище. Ці ризики пов'язані із збільшенням туристичного потоку, активною експлуатацією природних ресурсів та неналежним управлінням туристичними об'єктами. Однак існують стратегії мінімізації цих загроз, які можуть сприяти збереженню екологічної рівноваги (рис. 3).

Інтенсивне відвідування туристами природних територій може призвести до руйнування ландшафтів, пошкодження ґрунтів, рослинності, зниження біорізноманіття, а також погіршення стану природних водойм.

Громади можуть мінімізувати дані причини кількома напрямками:

- встановлення обмежень на кількість відвідувачів в екологічно вразливих зонах;
- створення чітко визначених туристичних маршрутів та зон для відвідувачів;
- рекультивація земель після активного використання, посадка нових дерев і відновлення пошкоджених екосистем.

Підвищене навантаження на сільські території через збільшення кількості сміття, відходів та забруднення водних ресурсів є причиною загального забруднення навколишнього середовища громади. Мінімізувати ризики забруднення навколишнього середовища можливо шляхом:

- встановлення інфраструктури для збору та переробки сміття, розвиток програм з переробки відходів;
- організація кампаній з екологічної освіти для туристів і місцевих жителів щодо відповідального поводження з відходами;
- створення екологічно чистих санітарних зон і водопостачання для мінімізації забруднення водойм.

Підвищений попит на воду, енергію, продукти харчування і деревину може призвести до виснаження природних ресурсів та порушення їх відновлювальних циклів, який можна мінімізувати за рахунок:

- впровадження технологій енергоефективності та водозбереження (сонячні панелі, системи збору дощової води);

- стимулювання розвитку органічного сільського господарства, яке використовує стійкі методи виробництва продуктів;

- застосування принципів «повільного туризму», який передбачає менше використання ресурсів та довший період перебування туристів у регіоні.

Підвищена кількість туристів у місцях проживання дикої природи може викликати стрес у тварин, руйнування їхніх місць проживання та порушення природних процесів. Даний аспект можливо мінімізувати шляхом:

- встановлення буферних зон між туристичними територіями та місцями проживання тварин.

- проведення екологічного моніторингу для оцінки впливу туризму на популяції дикої природи.

- організація освітніх екскурсій з екологічними гідами, які пояснюють важливість збереження дикої природи.

Надмірна концентрація туристичних об'єктів (готелів, ресторанів, кемпінгів) може змінити традиційне використання земель для сільського господарства, що призведе до деградації ґрунтів та втрати біорізноманіття. Даний ризик можливо компенсувати за рахунок:

- стимулювання розвитку екотуристичних об'єктів, які гармонійно вписуються в ландшафт і не змінюють традиційне використання земель;

- забезпечення інтеграції туристичних об'єктів у місцеву економіку без порушення природних ресурсів та сільськогосподарських земель;

- регулювання використання земельних ресурсів через місцеве законодавство та розробку стратегії сталого землекористування.

Підвищене використання транспорту для перевезення туристів призводить до забруднення повітря, збільшення викидів парникових газів та шумового забруднення. Даний аспект можливо мінімізувати шляхом:

- заохочення використання екологічних видів транспорту (велосипеди, електротранспорт);

- створення місцевих транспортних систем, які обслуговують лише туристичні маршрути і мінімізують рух транспорту в природних зонах;

- розвиток піших та веломаршрутів, які сприяють зниженню транспортного навантаження.

Мінімізація екологічних ризиків в процесі розвитку сільського туризму можлива за рахунок впровадження принципів сталого туризму, екологічної освіти та належного планування використання природних ресурсів. Важливо забезпечити баланс між економічними вигодами від туризму та збереженням екологічної рівноваги, що допоможе уникнути

негативного впливу на довкілля та створить умови для сталого розвитку місцевих громад.

Зелений (сільський) туризм відіграє ключову роль у формуванні екологічної та культурної свідомості як серед місцевих громад, так і серед туристів. Цей тип туризму не тільки сприяє економічному розвитку, але й забезпечує платформу для підвищення обізнаності про важливість охорони довкілля та збереження культурної спадщини. Розглянемо, як саме зелений туризм впливає на формування свідомості в обох цих аспектах.

Туристи, що відвідують сільські громади, прагнуть не завдавати шкоди природі, активно підтримуючи проекти з відновлення лісів, збереження водних ресурсів та дикої природи. Це стимулює відповідальне ставлення до довкілля і може призвести до змін у повсякденній поведінці туристів. Місцеві громади, які розуміють економічні вигоди від зеленого туризму, зацікавлені в захисті екосистем, забезпечуючи тим самим довготривалий приплив туристів. Багато ініціатив зеленого туризму залучають туристів до проектів із захисту природи, таких як висадка дерев чи прибирання територій. Це підвищує екологічну свідомість як серед місцевих жителів, так і серед відвідувачів, роблячи їх активними учасниками захисту довкілля.

Щодо культурної свідомості, зелений туризм допомагає зберегти культурні традиції, ремесла та обряди, оскільки туристи часто шукають автентичні аспекти місцевого життя. Місцеві громади починають більше цінувати свою культурну спадщину та прагнуть її зберегти, щоб залучати більше відвідувачів. Попит на культурні продукти, такі як традиційна кухня, вироби ручної роботи чи фестивалі, мотивує місцевих жителів відновлювати ремесла, які можуть зникнути через глобалізацію²⁶.

Зелений туризм створює платформу для обміну досвідом і знаннями між місцевими жителями та туристами. Гості дізнаються про місцеві екологічні проблеми та культурні особливості, а громади отримують нові ідеї щодо покращення своїх практик. Цей обмін знаннями формує глобальну екологічну та культурну свідомість, адже туристи, повернувшись додому, поширюють отриманий досвід серед своїх друзів і знайомих, створюючи ефект ланцюгової реакції. Таким чином, зелений туризм

---

²⁶ Nataliia Kovshun, Alona Kliuchnyk, Svitlana Tymchuk, Olena Orlenko, Olha Soloviova, and Kateryna Horiunova. Rural tourism potential in the development of the agriculture-industrial complex. *E3S Web of Conferences* 408, 01026 (2023) <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202340801026>

не лише стимулює економічний розвиток, але й сприяє формуванню усвідомленої спільноти, яка цінує природу та культурну спадщину²⁷.

Розвиток сталого сільського туризму в Україні стикається з низкою викликів та бар'єрів, які перешкоджають ефективному впровадженню концепцій сталого розвитку. По-перше, відсутність належної інфраструктури, такої як дороги, транспортні послуги та комунікації, у сільських районах ускладнює доступ туристів до цих територій. Це знижує привабливість регіонів для потенційних відвідувачів і обмежує можливості розвитку місцевого бізнесу²⁸.

По-друге, недостатнє фінансування та інвестиції в проекти сталого туризму стають суттєвим бар'єром. Багато місцевих громад не мають доступу до ресурсів, необхідних для реалізації проектів, які могли б сприяти розвитку туризму та збереженню культурної спадщини. Це обмежує можливості для розвитку туристичних об'єктів і сервісів.

По-третє, існує брак знань та досвіду в управлінні сталим туризмом серед місцевих жителів і підприємців. Відсутність навчальних програм та семінарів призводить до низького рівня усвідомлення важливості сталого розвитку та екологічної стійкості. Це обмежує здатність місцевих громад ефективно впроваджувати інноваційні рішення.

Політична нестабільність та зміни в законодавстві також можуть негативно впливати на розвиток сільського туризму. Непередбачуваність в політичному середовищі знижує рівень інвестицій у туризм та може ускладнити впровадження сталих практик. Отже, для успішного розвитку сталого сільського туризму в Україні необхідно подолати ці виклики через комплексний підхід, який включає інвестиції в інфраструктуру, підвищення рівня обізнаності, покращення координації між стейкхолдерами та сприяння екологічній свідомості серед населення.

Розвиток сталого туризму в сільських регіонах України залежить від ряду політичних і законодавчих ініціатив. Аналіз нормативно-правової бази в цій сфері включає різні аспекти, які можуть як сприяти, так і перешкоджати розвитку сталих туристичних ініціатив (рис. 3).

Політичні та законодавчі ініціативи відіграють важливу роль у розвитку сталого туризму в сільських регіонах, оскільки вони створюють рамкові умови для реалізації екологічно та соціально відповідальних проектів. Нормативно-правова база, яка сприяє розвитку сталого туризму,

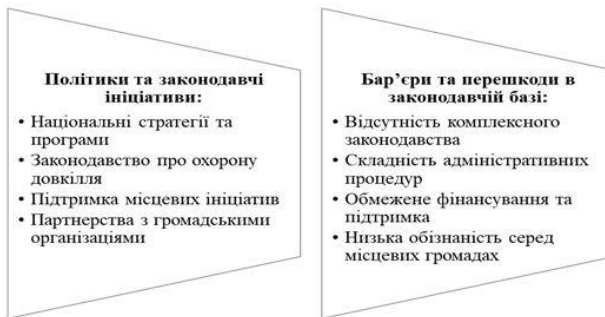
---

²⁷ Тимчук С.В. Екологічний туризм як напрям соціально-економічного розвитку сільських територій. Вісник ТНЕУ. № 1(11), 2016. С. 35-41 URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/673/686>

²⁸ Тимчук С.В., Нещадим Л.М. Моніторинг сучасного стану та перспективи розвитку туризму в регіонах України. *Збірник наукових праць Уманського НУС*. 2020. Випуск 97 Частина 2. С. 116-125. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-132-141

охоплює кілька ключових напрямків. По-перше, це політичні ініціативи, спрямовані на підтримку екологічної стійкості. Закони, що регулюють використання природних ресурсів, включаючи воду, землю та енергію, встановлюють норми щодо захисту екосистем і сприяють впровадженню екологічних стандартів у туристичних об'єктах.

Туризм має високий потенціал для стимулювання економічного зростання та соціальних змін у сільській місцевості, оскільки він робить внесок у місцеву економіку, підтримує ланцюжки створення вартості інших продуктів, розподіляє вигоди як за сезонними, так і за географічними ознаками та сприяє збереженню культурної та природної спадщини. Через програму ЮНВТО «Туризм для сільський розвиток»²⁹

Рис. 3. Політичні і законодавчі ініціативи, що сприяють розвитку сталого туризму в сільських регіонах*

* Авторська розробка

Другим важливим аспектом є підтримка малого і середнього бізнесу в туристичній сфері. Законодавчі ініціативи, спрямовані на спрощення процедур для відкриття туристичних підприємств, доступ до кредитування та зниження податкового навантаження для екологічно відповідальних бізнесів, можуть стимулювати місцевих жителів займатися туризмом. Важливу роль відіграють і програми державних субсидій або грантів для громад, які працюють над сталими проектами в туризмі³⁰.

²⁹ World Tourism Organization (2023), Tourism and Rural Development: A Policy Perspective, UNWTO, Madrid. 48 p. DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284424306>

³⁰ Тимчук С.В. Аналіз впливу туристичних ресурсів на економічну ефективність роботи підприємницьких структур туристичного ринку України в умовах військового конфлікту. Туристичний та готельно-ресторанний бізнес у період кризового стану: проблеми розвитку та регулювання: колективна монографія / за ред. д-ра. екон. наук, проф. Черпурди Л.М.; М-во освіти і науки України ; Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2023. С. 90-112 URL: <https://lib.udau.edu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/704db301-6862-4ca9-af4c-5c8eb10e25f4/content>

Також варто звернути увагу на політичні ініціативи уряду, спрямовані на розвиток інфраструктури. Законодавство, яке забезпечує інвестиції в покращення транспортних мереж, водопостачання, електропостачання та інтернету, є ключовим для залучення туристів у сільські регіони. Без належної інфраструктури громади не можуть повноцінно розвивати туризм, навіть якщо вони мають унікальні природні та культурні ресурси.

Таким чином, розвиток сталого туризму в сільських регіонах України залежить від відповідної нормативно-правової бази, яка стимулює екологічно відповідальні ініціативи, підтримує місцеві бізнеси та громади, розвиває інфраструктуру і зберігає культурну спадщину. Однак важливо також усунути наявні законодавчі бар'єри, щоб створити більш сприятливі умови для сталого розвитку туризму.

Місцеві громади можуть залучати інвестиції та підтримку для розвитку зеленого туризму через кілька ключових джерел фінансування та партнерських ініціатив. Одним із основних шляхів є державні гранти та програми підтримки. Уряди на національному та регіональному рівнях часто мають спеціальні програми, спрямовані на розвиток туризму, збереження культурної спадщини та екологічних проєктів. Ці гранти можуть надавати фінансування для покращення інфраструктури, організації туристичних об'єктів або розвитку підприємств, що займаються зеленим туризмом³¹.

Джерелом інвестицій також можуть бути міжнародні фінансові організації та фонди. Європейський Союз, Світовий банк, Програма розвитку ООН, інші міжнародні організації та донори часто виділяють кошти на проєкти сталого розвитку в різних регіонах. Участь у міжнародних грантових програмах, таких як ENPARD (Європейська політика сусідства), може стати важливим джерелом фінансування для місцевих громад, які прагнуть розвивати зелений туризм. Міжнародні організації також часто надають технічну підтримку та експертні консультації, що допомагає громадам краще планувати та реалізовувати свої проєкти.

Місцеві громади можуть шукати партнерство з приватним сектором. Інвестори, зацікавлені в розвитку туризму, можуть вкласти кошти в будівництво туристичних об'єктів, еко-садиб, транспортних та розважальних послуг. Партнерство з приватними інвесторами може бути особливо ефективним у рамках концепції державно-приватного партнерства (PPP),

---

³¹ Tymchuk S. Ecologically oriented management of tourism resources for the preservation of the natural environment and the development of tourism and recreation. *XXXVII International scientific and practical conference «Modern Problems of Science and Technology: Prospects for Further Development»* (September 4-6, 2024). Bergen, Norway. International Scientific Unity, 2024. P. 175–177 URL: <https://lib.udau.edu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/3c413a03-6eab-4ec8-9321-f180811e4fc5/content>

де громада та приватний сектор спільно реалізують проекти. Така співпраця дозволяє знизити фінансові ризики та ділитися відповідальністю за підтримання інфраструктури та туристичних об'єктів³².

Ще одним джерелом фінансування можуть стати міжнародні неурядові організації та екологічні фонди. Фонди, такі як Фонд глобального екологічного партнерства (GEF), підтримують проекти, спрямовані на захист довкілля, розвиток екологічного туризму та збереження природних ресурсів. Місцеві громади можуть подавати заявки на фінансування таких проектів, особливо якщо вони включають природоохоронні заходи або екологічну освіту.

Нарешті, краудфандинг і залучення фінансування через цифрові платформи також стають все більш популярними. Громади можуть використовувати інтернет-платформи для збору коштів на конкретні проекти, такі як відновлення історичних об'єктів, розвиток еко-туристичних маршрутів або створення туристичних центрів. Такі платформи дозволяють залучати підтримку не лише від місцевого населення, але й від туристів та інвесторів з усього світу, які зацікавлені у розвитку сталого туризму³³.

Отже, місцеві громади можуть залучати інвестиції через державні та міжнародні гранти, співпрацю з приватним сектором, підтримку екологічних фондів, кооперативи, а також краудфандинг. Ключовим фактором успіху є стратегічне планування, пошук партнерств та активне використання доступних фінансових та технічних ресурсів.

ВИСНОВКИ

Сталий розвиток сільського (зеленого) туризму є багатограним процесом, який охоплює інтеграцію екологічних, соціальних та економічних аспектів. Ключові принципи сталого розвитку, такі як збереження природних ресурсів, відповідальне використання екосистем і підтримка місцевих громад, можуть ефективно застосовуватися до сільського туризму, сприяючи довгостроковому збереженню культурної спадщини та природного середовища.

Сільський туризм відіграє важливу роль у збереженні культурної спадщини через підтримку традицій, ремесел, архітектурних об'єктів та біорізноманіття. Місцеві громади є ключовими гравцями в цьому процесі, адже їх активна участь у плануванні та управлінні

---

³² Tymchuk S.V. Innovative approaches to the development of the hospitality sector and management in the context of the regional economy of Ukraine. *Traditional and innovative approaches in economics: theory, methodology, practice* : Collective monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2024. P. 509–532. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-47-8-23>

³³ Hélène B. Ducros Confronting sustainable development in two rural heritage valorization models. *Journal of Sustainable Tourism*. 2015. <https://doi.org/10.1080/09669582.2016.1206552>

туристичними проектами забезпечує баланс між економічними вигодами та екологічною стійкістю. Ефективні моделі організації зеленого туризму, зокрема, ті, що залучають партнерства між громадами, державою та бізнесом, можуть бути адаптовані до українських реалій для досягнення сталого розвитку.

Багато сільських територій переосмислили свій територіальний розвиток завдяки туризму, звернувшись до народної спадщини, щоб забезпечити своє майбутнє. Там, де дрібне сільське господарство більше не життєздатне, застосовуються різні моделі збереження та оцінки спадщини. Серед них екомuzeї та схеми позначення місцевості перетворюють сільську спадщину на економічний ресурс, залишаючись при цьому ґрунтуючись на збереженні культури та архітектури та передачі ідентичності майбутнім поколінням.

Соціально-економічні вигоди для місцевих громад включають зростання доходів, покращення інфраструктури, розвиток соціальних послуг та зростання зайнятості. Однак, розвиток зеленого туризму також несе екологічні ризики, пов'язані зі збільшенням туристичних потоків, які можна мінімізувати через впровадження екологічно відповідальних практик.

Зелений туризм також сприяє підвищенню екологічної та культурної свідомості серед місцевих жителів і туристів, допомагаючи формувати відповідальне ставлення до природного середовища і культурної спадщини. Водночас існують значні виклики, такі як недосконала інфраструктура, недостатнє фінансування, брак знань і конкуренція з масовим туризмом, які потребують вирішення через координацію зусиль між державою, громадами та міжнародними партнерами. Для подолання цих бар'єрів важливими є політичні та законодавчі ініціативи, спрямовані на підтримку розвитку сталого туризму, зокрема через фінансові механізми, грантові програми та нормативну базу. Місцеві громади можуть залучати інвестиції через державні програми, міжнародні фонди, приватні інвестиції, мікрофінансування та громадські ініціативи, що сприятиме сталому розвитку туризму в регіонах України.

АНОТАЦІЯ

У роботі досліджується сталий розвиток місцевих громад через збереження культурної спадщини та природних ресурсів за допомогою сільського (зеленого) туризму. Розглядаються ключові принципи сталого розвитку, такі як екологічна рівновага, економічна доцільність та соціальна відповідальність, та їх інтеграція в туристичні ініціативи. Проаналізовано ефективні моделі організації зеленого туризму, які сприяють зростанню зайнятості, підвищенню якості життя населення та

розвитку місцевої інфраструктури. Особлива увага приділена впливу туризму на формування екологічної та культурної свідомості серед громад і туристів.

У дослідженні також ідентифіковано виклики та бар'єри сталого розвитку туризму в Україні, зокрема недостатню інфраструктуру, обмежене фінансування та брак координації між стейкхолдерами. Разом з тим, окреслено можливості для подолання цих перешкод через інвестиції, партнерства та інноваційні підходи. Висвітлено роль місцевих громад як ключових учасників у збереженні природного та культурного середовища через активну участь у туристичних ініціативах. Робота підкреслює значення комплексного підходу для забезпечення довгострокової стійкості зеленого туризму в Україні.

Література

1. Andreea M. Crăciun, S, tefan Dezs, Florin Pop, Pinte, Cecilia. Rural Tourism– Viable Alternatives for Preserving Local Specificity and Sustainable Socio-Economic Development: Case Study - “Valley of the Kings” (Gurghiu Valley, Mures, County, Romania). *Sustainability* 2022, 14, 16295. <https://doi.org/10.3390/su142316295>
2. Bernard Lane, Elisabeth Kastenholtz. Rural Tourism. 1st Edition. Routledge. London. 2018. 296 p. URL: https://www.routledge.com/Rural-Tourism-New-Concepts-New-Research-New-Practice/Lane-Kastenholtz/p/book/9780367264789?srsid=AfmBOopYksuuTZ3-aZE3f9qNYNxKuaSR7qxVJYyiW92QE4D7IDsk_PrK
3. A. Dalgıç, D. Toksoz, S. S. Bırdır, K. Birdır. Rural tourism: an asset for sustainable development. *Sustainable destination branding and marketing: strategies for tourism development* pp. 181-189 <https://doi.org/10.1079/9781786394286.0181>
4. Dashper, K. (Ed.) (2014) Rural Tourism: An International Perspective. Cambridge Scholars Publishing, 423 pp. DOI: 10.54055/ejtr.v14i.256
5. David B. Weaver Magnitude of ecotourism in Costa Rica and Kenya. *Annals of Tourism Research*. Volume 26, Issue 4. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00044-4](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00044-4)
6. Dr. Srijib Shankar Jha. Rural tourism – empowering local people and fostering community development. *EPRA International Journal of Agriculture and Rural Economic Research (ARER)– Peer-Reviewed Journal*. Volume 9. Issue 7. July 2021. P. 54-60. DOI: <https://doi.org/10.36713/epra7954>
7. Emine Yılmaz, Ekin Enver Yılmaz. The Role and Importance of Rural Tourism on the Development and Promotion of Cultural Heritage Tourism. *Conservation and Promotion of Heritage Tourism*. 2019. 19 p.

7. Giovanni Peira, Davide Longo, Francesca Pucciarelli, Alessandro Bonadonna. Rural Tourism Destination: The Ligurian Farmers' Perspective. *Sustainability*. 2021, 13(24) <https://doi.org/10.3390/su132413684>

8. Hélène B. Ducros Confronting sustainable development in two rural heritage valorization models. *Journal of Sustainable Tourism*. 2015. <https://doi.org/10.1080/09669582.2016.1206552>

9. Isabel Paulino, Carlos Burgos-Tartera, Silvia Aulet. Participatory governance of intangible heritage to develop sustainable rural tourism: the timber-raftsmen of La Pobla de Segur, *Journal of Heritage Tourism*. Spain. Volume 18, 2023 – Issue 5. Pages 710-729. <https://doi.org/10.1080/1743873X.2023.2235440>

10. Josephine B. Howitt, Courtney W. Mason. Ecotourism and Sustainable Rural Development in Pérez Zeledón, Costa Rica. Political Science. *Journal of Rural and Community Development*. 2018. URL: https://www.semanticscholar.org/paper/Ecotourism-and-Sustainable-Rural-Development-in-Howitt-Mason/a5ff783a03d33857172a0a3f8d45b1c1adebf7c1?utm_source=consensus

11. M. Aznar, Hilde Hoefnagels. Empowering Small Rural Communities through Heritage Tourism. 2019. <https://doi.org/10.1108/S2042-144320190000011005>

12. Milena Podovac Melita Jovanović Tončev. The Importance of Sustainable Rural Tourism Development in Serbia. *Sinteza 2016 – International Scientific Conference on ICT and E-Business Related Research*. DOI: <https://doi.org/10.15308/Sinteza-2016-575-581>

13. Nataliia Kovshun, Alona Kliuchnyk, Svitlana Tymchuk, Olena Orlenko, Olha Soloviova, and Kateryna Horiunova. Rural tourism potential in the development of the agriculture-industrial complex. *E3S Web of Conferences* 408, 01026 (2023) <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202340801026>

14. Sanjay K. Nepal Tourism-induced rural energy consumption in the Annapurna region of Nepal. *Tourism Management*. Volume 29, Issue 1, 2008, Pages 89-100 <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2007.03.024>

15. Tymchuk S. Ecologically oriented management of tourism resources for the preservation of the natural environment and the development of tourism and recreation. *XXXVII International scientific and practical conference «Modern Problems of Science and Technology: Prospects for Further Development»* (September 4-6, 2024). Bergen, Norway. International Scientific Unity, 2024. P. 175-177 URL: <https://lib.udau.edu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/3c413a03-6eab-4ec8-9321-f180811e4fc5/content>

16. Tymchuk S.V. Innovative approaches to the development of the hospitality sector and management in the context of the regional economy of Ukraine. *Traditional and innovative approaches in economics: theory, methodology, practice* : Collective monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2024. P. 509-532 DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-47-8-23>

17. World Tourism Organization (2023), Tourism and Rural Development: A Policy Perspective, UNWTO, Madrid. 48 p. DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284424306>

18. Горьовий В.П., Тимчук С.В. Менеджмент фермерських господарств : навчал. посіб. За ред. В.П. Горьового. ТОВ «ЦП «Компринт», Київ, 2018. 277 с.

19. Нещадим Л.М., Тимчук С.В. Моніторинг сучасного стану та перспективи розвитку туризму в регіонах України. *Збірник наукових праць Уманського НУС*. 2020. Випуск 97 Частина 2. С. 116-125 DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-132-141

20. Нещадим Л.М., Тимчук С.В. Екологізація туристичних послуг аграрних підприємств. *Збірник наукових праць Уманського НУС*. 2020. Випуск 96. Частина 2. С.190-198. DOI: 10.31395/2415-8240-2020-96-2-190-198

21. Нещадим Л.М., Тимчук С.В., Кожухівська Р.Б. Екологічний туризм як основа ефективного розвитку туристичного бізнесу в Україні. *Приазовський економічний вісник*. Випуск 3 (14). 2019.С. 232-327 URL: http://www.pev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/3_14_2019.pdf

22. Тимчук С.В. Аналіз впливу туристичних ресурсів на економічну ефективність роботи підприємницьких структур туристичного ринку України в умовах військового конфлікту. *Туристичний та готельно-ресторанний бізнес у період кризового стану: проблеми розвитку та регулювання*: колективна монографія / за ред. д-ра. екон. наук, проф. Черпурди Л.М.; М-во освіти і науки України ; Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2023. С. 90-112 URL: <https://lib.udau.edu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/704db301-6862-4ca9-af4c-5c8eb10e25f4/content>

23. Тимчук С.В. Екологічний туризм як напрям соціально-економічного розвитку сільських територій. *Вісник THEU*. № 1(11), 2016. С. 35-41 URL:<https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/673/686>

24. Тимчук С.В. Економічна ефективність роботи підприємств сфери обслуговування туристів. *Науковий журнал «Інновації та технології в сфері послуг харчування»*. Вип. 2, 2021. С. 93-101. DOI: [https://doi.org/10.24025/2708-4949.1-2\(3-4\).2021.241489](https://doi.org/10.24025/2708-4949.1-2(3-4).2021.241489)

25. Тимчук С.В. Туроперейтингові інновації у сфері екскурсійного туризму: виклики та перспективи. *Інфраструктура ринку*. Випуск 73. 2023. С. 107-111 DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure73-19>

Information about the author:

Tymchuk Svitlana Volodymyrivna,

Candidate of Economics Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Tourism
and Hotel-restaurant Affairs

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
2, Sadova str., Uman, Cherkasy region, 20300, Ukraine